

УДК 364:376-056.36

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2025.1.28>

Сидун І. В.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
e-mail: sydun_iryna@onu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-6219-5208

Ковальська М. С.

кандидат історичних наук,
асистент учителя
Одеський ліцей № 89 Одеської міської ради
e-mail: kovalska.mar@onu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4887-7675

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ

Статтю присвячено уточненню теоретичного та практичного змісту діяльності асистента вчителя з погляду принципів соціальної роботи. Автори окреслюють наявні розбіжності у сприйнятті та розумінні посади асистента вчителя. Досліджується сучасна нормативна база, що регулює діяльність соціальних працівників та асистентів учителя у контексті інклюзивної освіти. Авторами уточнюються функції асистента вчителя як члена команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП, розмежовується сфера застосування практичних методів та прийомів роботи, вказується на пріоритетні компоненти практичної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Визначено та запропоновано чотири ключові принципи соціальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в діяльності асистента вчителя.

Ключові слова: соціальна робота, діти з ООП, асистент учителя, особливі освітні потреби, інклюзивний клас.

Постановка проблеми. Останніми роками українські освітяни досягли значного прогресу в упровадженні ідей інклюзії. Діти з особливими освітніми потребами вже не є ізольованими від загалу, вони долучені до соціуму як рівноправні учасники, дотримано права людини.

Утім, якщо кожна людина розуміє, хто такий учитель, то на побутовому рівні досі існує картина нечіткого сприйняття різниці між асистентом учителя (педагогічним працівником) та асистентом дитини (законним представником окремої дитини або соціальним – непедагогічним – працівником). Незважаючи на те що посада асистента вчителя вже не є новою для української школи, досі залишається багато невивчених аспектів практичного впровадження ідей інклюзії за цим напрямом.

Розуміння принципів соціальної роботи є важливим для асистента вчителя, оскільки базовою для асистента вчителя є комунікація з дітьми, батьками, колегами, побудова комфортного середовища, у якому відбувається взаємодія між учасниками освітнього процесу. Зауважимо, що асистент учителя має справу, перш за все, із уразливими соціальними групами, допомагає знаходити шляхи подолання бар'єрів нерівності, яка може виникати в освітньому процесі. Не за формальними вимогами, а за реаліями вимог практики життя асистент учителя має бути різносторонньою людиною, підкреслимо – міждисциплінарно грамотною.

З огляду на це, актуальним вважається звернення до дослідження перетину принципів соціальної роботи та практичної діяльності асистента вчителя, який працює з дітьми з особливими освітніми потребами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед джерел використовувалися як міжнародні, так і українські нормативно-правові документи (закони, постанови, накази Міністерства освіти і науки України, Кабінету Міністрів України та ін.), що регулюють сферу освіти та сферу соціальної роботи [4; 10–12; 19].

Під час роботи над статтею нами досліджувалися праці, присвячені питанням інклюзії в освіті, питанням соціальної роботи, соціальної педагогіки, психолого-педагогічної діяльності, теоретичним та практичним проблемам роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Частина матеріалів, що аналізувалися, були випущені під егідою міжнародних організацій та установ (наприклад, ЮНІСЕФ).

Окремо слід визначити базові праці дослідників, які послідовно та систематично займалися розробленням актуальних наукових тем в Україні. Під час дослідження ми спиралися на ідеї відомого педагога, заслуженого діяча науки і техніки України, професора Алли Йосипівни Капської, яка глибоко розробляла питання соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю.

Теорії та етиці соціальної роботи присвячено праці Т.В. Семигіної, Д. Лукаса, О. Василенко, М.І. Харламова [9; 13; 14; 18].

Інклюзивну освіту, спеціальну педагогіку та питання підготовки педагогічних кадрів вивчає Л.В. Коваль-Бардаш [7]; проблемами супроводу дітей з особливими освітніми потребами займаються О.В. Лаврикова, Л.В. Дрозд, О.О. Мішкулінець [3; 17].

Слід виокремити розроблену для українського онлайн-ресурсу «Всеосвіта» статтю під назвою «Соціально-педагогічна робота асистента вчителя з дітьми з особливими освітніми проблемами у загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації» [8] Л.М. Лук'янчук, що має практичний досвід роботи асистентом учителя.

Отже, серед української наукової літератури достатньо робіт із теоретичних питань загальних проблем порушеної проблематики, однак спостерігається певний брак спеціалізованих досліджень щодо теоретичної сфери та практичної діяльності саме асистента вчителя.

Мета статті. Розширення теоретичних рамок розуміння професійної компетентності асистента вчителя, уточнення можливостей застосування

принципів соціальної роботи під час виконання функцій та обов'язків педагогічного працівника.

Результати дослідження. Посада такого педагогічного працівника, як асистент учителя, запроваджена в Україні з 2010 р. за типовими штатними нормативами закладів загальної середньої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки від 06.12.2010 № 1205) [10], у 2011–2012 рр. тривало впровадження нововведення, узгодження з іншими нормативними документами, що регламентують організацію освітнього процесу. У 2021 р. було оновлено зміст порядку організації інклюзивного навчання в навчальних закладах загальної середньої освіти [12]. Перш за все додано принцип поділу на рівні підтримки учнів, що потребують ресурсної допомоги у різному обсязі.

Також посаду асистента вчителя та кваліфікаційні вимоги було визначено ч. 4 ст. 33 Закону України «Про освіту» та ч. 8 ст. 44 Закону України «Про повну загальну середню освіту».

У роз'ясненні Освітнього омбудсмена України вказано, що асистент учителя «допомагає вчителю здобувати знання та розвивати здібності й навички дитині з особливими освітніми потребами, яка навчається в інклюзивному класі» [2]. В обов'язки асистента вчителя входять діагностичне спостереження за дитиною з ООП, розроблення індивідуальної документації дитини (ІПР, ІНП та, за потреби, ІНП) та ведення документації класу, що торкається сфери інклюзії; адаптація навчальних матеріалів та освітнього середовища для дитини; консультування та участь у комунікації між іншими учасниками освітнього процесу та ін.

Звернемо увагу, що в нормативній частині (серед вивчених нами базових документів у процесі дослідження) не відведено уваги такому значному аспекту роботи асистента вчителя, як соціально-педагогічна діяльність, тобто «забезпечення освітньо-виховними засобами цілеспрямованої соціалізації, створення сприятливих умов для всебічного розвитку, саморозвитку та самореалізації особистості» [6, с. 70].

Більшою мірою це торкається функцій працівника, який знаходиться на посаді соціального педагога, проте саме асистент присутній на всіх уроках за розкладом того інклюзивного класу, за яким закріплений як штатна одиниця.

За «Примірним положенням про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» стає зрозумілим, що питанню соціалізації дитини приділено багато уваги. Варто розуміти, що впроваджено командний підхід до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: персонально передбачається і педагогічний склад, і залучення необхідних спеціалістів, і участь батьків. Принципами діяльності команди супроводу в документі названо такі: «повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП; дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав; командний підхід; активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього про-

цесу та розроблення ППР; конфіденційність та дотримання етичних принципів; міжвідомча співпраця» [11].

Психолого-педагогічний супровід має на увазі спільне подолання командою перешкод у процесі інтеграції дитини. Відомий український педагог, дослідниця у сфері соціальної роботи А.Й. Капська зазначала, що «соціально-педагогічна діяльність як спосіб оптимізації процесу соціалізації виконує три соціальні функції: підвищення рівня соціальної адаптації індивіда або групи, профілактика явищ дезадаптації, соціокультурна реабілітація та розвиток людини» [5, с. 146]. Однією з перших дослідниць уже в період незалежності України було підкреслено ідею, що головними негативними чинниками виступають недосконалість законів та недоліки середовища, утім, помітно позитивні зрушення: культура корисності, де людина оцінюється лише за обсягом того, що вона може дати, поступається місцем культурі гідності, де важливий кожен [5, с. 152, 156].

Отже, діяльність асистента вчителя широко охоплює той соціальний фокус уваги, що відповідає розумінню соціально-педагогічної діяльності – роботу соціальну за спрямуванням та педагогічну за змістом [6, с. 70], і розширює діапазон потенціальних можливостей практики асистента вчителя за сферою соціальної роботи.

За М.І. Харламовим, можна виокремлювати чотири групи основних принципів соціальної роботи: змістовні принципи, психолого-педагогічні, методологічні, організаційні [18, с. 8]. Відзначимо окремо, що за нормативною базою в межах соціальної роботи має обов'язково бути «запобігання негативним явищам та їх подолання» [4].

Соціальними працівниками на міжнародному рівні, у «Глобальній декларації етичних принципів соціальної роботи», визначено такі принципи соціальної роботи (наводимо у перекладі Т. Семигіної): визнання гідності людини; сприяння правам людини, сприяння соціальній справедливості, сприяння праву на самовизначення, сприяння праву на участь, повага конфіденційності та приватності, ставлення до людей як до цілісних індивідів, етичне використання технологій та соціальних медіа, професійна доброчесність [13, с. 73; 19].

На перший погляд здається, що наведені вище постулати є доволі абстрактними та схематизованими. Вони проголошують речі, що торкаються загальнолюдських цінностей. Утім, глобальні принципи будь-якої сфери за умовчанням теоретизовані, тим паче це торкається сфери людських відносин.

Наприклад, ідеї соціальної справедливості, поваги до індивідуальності дитини є одними з базових для компетентності педагога. Сприяння правам людини, ставлення до людей як до цілісних індивідів, визнання людської гідності є одними з найконструктивніших ідей. По-різному сформульовані, такі визначення перетинають зміст будь-якого сучасного підходу в педагогіці. Так, Л.В. Коваль-Бардаш у програмі курсу «Технології навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища» вважає, що цінності і ставлення

фахівця мають бути такими: «дитиноцентризм, цінність особистості; професійна гнучкість і постійний фаховий розвиток; прийняття демократичних цінностей, зокрема повага до багатоманітності та полікультурності, прав людини, дитини тощо; переконання щодо значущості участі в освітньому процесі всіх дітей; рефлексія власної професійної діяльності» [7].

Життєво важливим компонентом практики соціальної роботи називаються цінності: «Цінності – це не просто ідеали, це набір критеріїв для прийняття рішень» [9, с. 36].

Питання інклюзії пов'язано із ціннісно-етичним. Соціалізація дитини, «включення» її у соціум, дуже активно відбувається в середовищі школи, а саме в інклюзивному класі. Дитина вчиться новій для себе соціальній ролі, відповідальності, будує відносини з іншими однолітками. Психосоціальний розвиток особистості дітей з ООП є одним із найбільш складних процесів, яким потрібно приділяти увагу в діяльності асистента вчителя. Робота із сім'єю, яка виховує дитину з ООП, може проводитися в індивідуальній або груповій формі [16, с. 154], проте у випадку асистента вчителя практика показує, що найчастіше використовується саме індивідуальна. Із дітьми, особливо молодшого шкільного віку, основні форми роботи – «гра, спілкування, організація творчої діяльності» [17, с. 31]. Мають обов'язково бути навчально-розвивальні вправи, у тому числі на розвиток соціально-комунікативної активності. Асистент учителя, який кожного робочого дня проводить багато часу з дитиною з ООП, одним із перших помічає ознаки можливого сталого стресового стану, який, на думку українських учених [15, с. 142], може стати перешкодою у процесі соціальної адаптації дитини.

За відомою аналогією про навчання риболовлі асистент учителя не повинен робити все замість дитини, а має допомогти віднайти їй власні внутрішні ресурси – і тоді вона впорається із зовнішніми викликами, що виникатимуть під час її взаємодії із соціумом.

Усе це допомагає оптимізувати процес соціалізації, збалансувати ресурси та допомогти спрямувати необхідні зусилля для повноцінної соціальної участі дитини. Така діяльність виконує «функції соціокультурної адаптації, профілактики дезадаптації, соціокультурної реабілітації» [5, с. 155].

Повага до конфіденційності повинна бути постійно згадуваною під час роботи. Тактовність асистента вчителя, його розуміння чутливості проблем можуть допомогти впоратися із внутрішніми психологічними перешкодами дитини з ООП та її батьків.

Потрібно тримати учасників команди супроводу в курсі запланованих дій, майбутньої траєкторії роботи, дбайливо пояснювати корисність рекомендованих розвивальних вправ. Це можна віднести до «інформаційно-консультативно-просвітницької» [3] форми діяльності команди супроводу. Особливо важливими є робота із сім'єю та побудова системи мотивації [1, с. 332]. Тут варто усвідомлювати, що ресурси дитини та членів її родини не втримуються на одному

рівні, можуть бути періоди психологічного та фізичного спаду активності, зниження зацікавленості. Усе це входить у важкий, але необхідний процес реабілітації сім'ї дитини з ООП, якій потрібно надавати допомогу – «освітню, посередницьку, психологічну» [5, с. 153].

Слід пам'ятати, що члени родини дитини з ООП постійно, без перерв та вихідних ведуть важку життєву боротьбу, у якій вони долають не тільки об'єктивні складнощі, а й «внутрішніх ворогів»: почуття провини, утомленість, песимістичне уявлення про майбутнє та ін. Ретрансляція картини психолого-педагогічної роботи з дитиною та її сім'єю, навіть у звітній документації, є надзвичайно чутливою темою.

Лояльність та коректність є одними з найважливіших soft skills асистента вчителя. Використання зразків або бланків розроблених документів має бути з прибраною конфіденційною інформацією (ПІБ дитини, адреса, будь-яка інформація медичного характеру та ін.) Також слід ретельно перевіряти, хто має доступ до інформації, особливо під час використання сучасних освітніх мультимедійних платформ та подібних засобів зберігання та обробки даних (наприклад, права доступу до професійних гугл-папок). Поширення конфіденційної інформації як усно, так і письмово суперечить законодавству та є тяжким порушенням професійної етики і становить серйозну небезпеку для дитини. Асистент учителя має обов'язково проговорити політику дотримання приватності та конфіденційності з керівництвом навчального закладу, ознайомитись із практичними порадами колег, яким чином вони вирішують такі питання.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, виходячи з обсягу площин перетину, можна визначити такі принципи соціальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в діяльності асистента вчителя:

- повага до людини та визнання її цінності як Людини;
- коректність у питаннях конфіденційності як складова частина професійної доброчесності асистента вчителя;
- підтримка ідеї інклюзії як справедливого спільного простору;
- ресурсна допомога сім'ї з дитиною з ООП як соціальна робота з уразливими групами населення.

Усвідомлене впровадження базових принципів соціальної роботи розширює зміст практичної діяльності асистента вчителя, поглиблює розуміння шляхів подальшої роботи у контексті захисту уразливих груп населення. Уважаємо доцільним рекомендувати результати дослідження для підвищення ефективності практичної роботи асистентів учителів під час їхньої професійної підготовки або саморефлексії як фахівця. Окрім практичного боку, методологічні позиції та ідеї, представлені у цьому дослідженні, можуть становити перспективний напрям для подальших теоретичних наукових міркувань щодо інструментарію асистента вчителя.

Список використаних джерел і літератури

1. Аносова А.В., Безпалько О.В., Цюман Т.П. Соціальна робота з уразливими сім'ями та дітьми : посібник ; у 2-х ч. Ч. 2. Київ : Обнова Компані, 2017. 352 с.
2. Асистент вчителя: обов'язки, навантаження, оплата праці та відмінність від асистента дитини. *Освітній омбудсмен України*. 18 січня 2024 р. URL: <https://surl.li/lckimm>
3. Дрозд Л.В., Лаврикова О.В. Соціально-психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладів середньої освіти. *Журнал сучасної психології*. 2021. № 3. С. 15–22. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2021-3-2>
4. Закон України «Про соціальну роботу із сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 № 2558–ІІІ. Дата оновлення: 03.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>
5. Капська А.Й. Технології соціально-педагогічної роботи : навчальний посібник / за заг. ред. проф. А.Й. Капської. Київ, 2000. 372 с.
6. Караман О. Сутність і зміст соціально-педагогічної роботи як категорії соціальної педагогіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2011. Вип. 21. С. 69–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_21_25
7. Коваль-Бардаш Л.В. Навчальна програма «Технології навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища». Київ, 2020. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723113/2/навчальна%20програма%20технології%20навчання%20дітей%20з%20особливими%20освітніми%20потребами%20в%20умовах%20інклюзивного%20середовища.pdf>
8. Лук'янчук Л.М. Соціально-педагогічна робота асистента вчителя з дітьми з особливими освітніми проблемами в загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації. *Всеосвіта*. 2019. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01007n57-3665.docx.html>
9. Лукас Д., Василенко О. Етичні принципи та цінності соціальної роботи. *Соціальна робота в Україні: перші кроки* / ред. В. Полтавець. Київ : КМ «Academia», 2000. С. 29–45. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/5160>
10. Наказ № 1205 Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти» від 06.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-10#Text>
11. Наказ № 609 Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» від 08.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>
12. Постанова № 957 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 15.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF>
13. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019. № 1. С. 70–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2019_1_8
14. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
15. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність та перспективи розвитку : колективна монографія : у 2-х ч. Ч. 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні / за ред. С.П. Миронової, Л.Б. Платаш. Чернівці : Технодрук, 2021. 352 с.
16. Спіріна Т., Дорофіна М. Соціальна робота із сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю у територіальній громаді. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 2. С. 151–156. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.22>

17. Технології соціально-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти. Методичні рекомендації щодо специфіки роботи соціального педагога в інклюзивному середовищі школи / уклад. О.О. Мішкулинець. Мукачево, 2019. С. 31–51.

18. Харламов М.І. Соціальна робота : курс лекцій. Харків : НУЦЗУ, 2013. 96 с.

19. Global social work statement of ethical principles. *International Federation of Social Workers*. 02.07.2018. URL: <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/>

References

1. Anosova, A.V., Bezpalko, O.V., & Tsiuman, T.P. (2017). *Sotsialna robota z vrazlyvymy simiamy ta ditmy : posib. [Social work with vulnerable families and children]*. Kyiv: Obnova Kompani [in Ukrainian].

2. Asystent vchytelia : oboviazky, navantazhennia, oplata pratsi ta vidminnist vid asystenta dytyny. (2024). [Teacher's Assistant: Responsibilities, Workload, Salary, and Differences from a Child's Assistant]. *Osvitnii ombudsmen Ukrainy*. Retrieved from: <https://surl.li/lckimm> [in Ukrainian].

3. Drozd, L.V., & Lavrykova, O.V. (2021). Sotsialno-psykholohichniy suprovid ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh zakladiv serednoi osvity. [Socio-psychological support for children with special educational needs in secondary education institutions]. *Zhurnal suchasnoi psykholohii*, 3. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2021-3-2> [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy. (2023). Pro sotsialnu robotu z simiamy, ditmy ta moloddiiu vid. [About social work with families, children and youth]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> [in Ukrainian].

5. Kapska, A.Y. (2000). *Tekhnolohii sotsialno-pedahohichnoi roboty: Navchalnyi posibnyk [Technologies of socio-pedagogical work]*. Kyiv. [in Ukrainian].

6. Karaman, O. (2011). Sutnist i zmist sotsialno-pedahohichnoi roboty yak katehorii sotsialnoi pedahohiky. [The essence and content of socio-pedagogical work as a category of social pedagogy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 21, 69–73. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_21_25 [in Ukrainian].

7. Koval-Bardash, L.V. (2020). *Navchalna prohrama «Tekhnolohii navchannia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh inkliuzyvnoho seredovyshcha» [Technologies for teaching children with special educational needs in an inclusive environment]*. Kyiv. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723113/2/навчальна%20програма%20%20технології%20навчання%20дітей%20з%20особливими%20освітніми%20потребами%20в%20умовах%20інклюзивного%20середовища.pdf> [in Ukrainian].

8. Lukianchuk, L.M. (2019). Sotsialno-pedahohichna robota asystenta vchytelia z ditmy z osoblyvymy osvitnimy problemamy v zahalnoosvitnii shkoli inkliuzyvnoi oriantatsii. [Socio-pedagogical work of a teacher's assistant with children with special educational problems in a comprehensive school of inclusive orientation]. *Vseosvita*. Retrieved from: <https://vseosvita.ua/library/embed/01007n57-3665.docx.html> [in Ukrainian].

9. Lukas, D., & Vasylenko, O. (2000). Etychni pryntsypy ta tsinnosti sotsialnoi roboty. [Ethical principles and values of social work]. *Sotsialna robota v Ukraini : pershi kroky*. Kyiv. 29–45. Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/5160> [in Ukrainian].

10. Nakaz 1205 Ministerstva osvity i nauky Ukrainy (2010). Pro zatverdzhennia Typovykh shtatnykh normatyviv zakladiv zahalnoi serednoi osvity [On approval of the Standard Staffing Standards for General Secondary Education Institutions]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-10#Text> [in Ukrainian].

11. Nakaz 609 Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. (2018). Pro zatverdzhennia Prymirnoho polozhennia pro komandu psykholoho-pedahohichnoho suprovodu dytyny z osoblyvymy osvitnimy

potrebamy v zakladi zahalnoi serednoi ta doshkilnoi osvity. [On approval of the Model Regulation on the team of psychological and pedagogical support for a child with special educational needs in a general secondary and preschool education institution]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text> [in Ukrainian].

12. Postanova 957 Kabinetu Ministriv Ukrainy. (2021). Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkliuzyvnoho navchannia u zakladakh zahalnoi serednoi osvity. [On approval of the Procedure for organizing inclusive education in secondary education institutions]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF> [in Ukrainian].

13. Semyhina, T. (2019). Novi hlobalni etychni pryntsyipy sotsialnoi roboty [New Global Ethical Principles for Social Work]. *Visnyk Akademii pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu*, 1, 70–85. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2019_1_8 [in Ukrainian].

14. Semyhina, T. (2020). *Suchasna sotsialna robota. [Modern social work]*. Kyiv : Akademiia pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu [in Ukrainian].

15. Sotsialna ta osvitnia inkliuziia : istoriia, suchasnist ta perspektyvy rozvytku : kolektyvna monohrafiia. (2021). [Social and educational inclusion: history, present day and development prospects]. Chernivtsi : Tekhnodruk [in Ukrainian].

16. Spirina T., & Dorofina M. (2023). Sotsialna robota z simiamy, yaki vykhovuiut dytynu z invalidnistiu u terytorialnii hromadi. [Social work with families raising a child with a disability in the local community]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 151–156. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.22> [in Ukrainian].

17. Tekhnolohii sotsialno-pedahohichnoi pidtrymky ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v zakladi zahalnoi serednoi osvity. (2019). [Technologies of socio-pedagogical support for children with special educational needs in a secondary education institution]. *Metodychni rekomendatsii shchodo spetsyfiky roboty sotsialnoho pedahoha v inkliuzyvnomu seredovyskhi shkoly*. Mukachevo. 31–51. [in Ukrainian].

18. Kharlamov, M.I. (2013). *Sotsialna robota : Kurs lektsii. [Social work]*. Kharkiv : NUTsZU. [in Ukrainian].

19. Global social work statement of ethical principles. (2018). *International Federation of Social Workers*. Retrieved from: <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> [in English].

Sydun I. V.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social Work
Odesa I.I. Mechnikov National University

Kovalska M. S.

Candidate of Historical Sciences, Special Education Teacher
Odesa Lyceum № 89 of the Odesa City Council

WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS: SOCIAL WORK PRINCIPLES IN THE ACTIVITY OF A SPECIAL EDUCATION TEACHER

The article is devoted to clarifying the theoretical and practical role of a special education teacher from the perspective of social work principles. The authors highlight the magnificent pecu-

liarities of a special education teacher. The legislative documents regulating the activities of social workers and special education teachers in the context of inclusive education, were analyzed. The authors clarify the functions of a special education teacher as a member of the team of psychological and pedagogical support for children with special educational needs, demarcate the scope of practical methods and techniques of their work, indicate the priority components of practical work with children. The key principles of social work with children with special educational needs in the activity of a special education teacher are identified and confirmed.

Key words: social work, children with special educational needs, special education teacher, additional teaching, inclusive classroom.